

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

8. Jeremy Hardy interview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.britishpapers.co.uk/england-sw/western-daily-press/>
9. Lady Gaga interview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mirror.co.uk/>
10. Simon Read. Renting from a rogue landlord? It's time to know your rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.independent.co.uk/money/renting-from-a-rogue-landlord-its-time-to-know-your-rights-10481756.html>
11. Terry Ryan. Fordham working to improve our schools [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.edexcellence.net/ohio-policy/gadfly/2012/august-29/dayton-daily-news-q-and-a-fordham-working-to-improve-our-schools.html>

Ірина Микитюк
(Чернівці)

ТЕКСТОТВОРЧА ФУНКЦІЯ ВТОРИННИХ НАЙМЕНУВАНЬ

У статті досліджуються особливості реалізації текстотворчої функції одиниць вторинної номінації персонажів у текстах малої англійської прози. Вторинна (дискурсна) номінація набуває особливого значення у композиційній будові тексту в аспекті його художньої структури та персонажних характеристик. Головна функція вторинної номінації полягає у розкритті індивідуальних характеристик та ознак персонажів, які є суттєвими для розгортання конфлікту оповідання.

Ключові слова: вторинна номінація, текстотворення, художній текст

В статье исследуются особенности реализации текстотворческой функции единиц вторичной номинации персонажей в текстах малой англоязычной прозы. Вторичная (дискурсная) номинация приобретает особенное значение в композиционном построении текста в аспекте его художественной структуры и персонажных характеристик. Главная функция вторичной номинации состоит в раскрытии индивидуальных характеристик и признаков персонажей, которые являются существенными для развертывания конфликта рассказа.

Ключевые слова: вторичная номинация, текстотворчество, художественный текст

The presented article explores peculiarities of realization of text-forming function of secondary nomination units that are used to denote different personages in the texts of small English prose. The research focuses on the elucidation of the modern state of onomasiological research, as well as on text-forming potential of secondary nomination units in terms of peculiarities of its actualization in the thematic and compositional unfolding of the literary narrative. Nomination is viewed as the process and the result of the naming procedure. The form that is used in its primary function to denote a certain object/person under certain conditions is called primary or direct nomination. The same form, as a result of language asymmetry, may be used to denote other objects/persons. A certain object/person, in its turn, may get a qualitatively different nomination. In the semasiological aspect this process leads to emergence of secondary functions, while in the onomasiological one – to secondary or indirect nominations. It is these secondary nomination units that present the object of our research. The varied nature of secondary nomination units in a literary text is stipulated by the possibility to name the personages in a multitude of ways, this being the result of different judgements that may be passed upon a certain personage. Secondary (discoural) nomination acquires particular relevance in the compositional structure of the text in the aspect of its architectonics and personages' characteristics. The main function of secondary nomination consists in disclosure of individual characteristics and features of the personages relevant for the unfolding of the conflict of the short story.

Key words: *secondary nomination, text formation, literary text*

Ономасіологічний підхід застосовується до комунікативної діяльності у зв'язку з двома теоріями: референції, яка розглядає пропозитивну природу найменувань (О. В. Падучева, Д. І. Руденко, Р. Т. Geach, В. Russel), та функціоналізму (О. В. Бондарко, Л. Г. Веденіна, А. Е. Левицький, А. Martinet), що досліджує співвідношення номінаційної та синтагматичної діяльності (мовлення) з позицій актуальної у сучасному мовознавстві антропоцентричної парадигми, сприяючи взаємодії ономасіології з прагматикою та теорією мовної картини світу. Антропоцентризм як особливий принцип дослідження полягає у тому, що наукові об'єкти аналізуються передусім за тією роллю, яку вони відіграють для людини, за їхнім призначенням у її діяльності, за їхньою участю у розвитку людської особистості та її вдосконаленні. На думку Т. М. Ніколаєвої, антропоцентричність лінгвістичної парадигми неминуче передбачає глибокі зміни у загальній структурі багатьох мовознавчих галузей. Особливої актуальності набуває функ-

ціональний аспект мовних феноменів, зростає зацікавленість таксономією нового типу – з функціональною орієнтацією [6, с. 17]. Саме антропоцентризм як науковий принцип, основні референційні точки якого співвіднесені з мовцем [7, с. 50], створює можливість глибше проаналізувати явища, давно відомі в мові, у тому числі найменування персонажів художнього тексту, що складає актуальність запропонованого дослідження.

Метою статті є виявлення текстотворчої функції одиниць вторинної номінації персонажів. Для реалізації окресленої мети необхідно розв'язати низку конкретних **завдань**: 1) описати сучасний стан ономасіологічних досліджень; 2) висвітлити текстотворчі потенції вторинних найменувань персонажів з огляду на особливості їх актуалізації у тематичному та композиційному розгортанні художньої оповіді.

Об'єктом дослідження у статті виступають лексичні засоби вторинної номінації персонажів художнього тексту. **Предмет** аналізу складають текстотворчі характеристики засобів вторинної номінації дійових осіб у текстах малої англійської прози. Дослідження проведено на **матеріалі** оповідань англійського письменника В. С. Моєма.

Інтенсивний розвиток ономасіології зумовлює появу двох напрямів: з одного боку, розробляються принципи ономасіологічного підходу до аналізу мовних явищ, способи та механізми мовної об'єктивації різних типів понять, семантичні та номінаційні зв'язки, досліджується когнітивна природа номінаційного процесу; з іншого боку, ономасіологічний підхід розглядається як „динамічний функціонально–комунікативний аспект вивчення одиниць та категорій усіх рівнів, ролі останніх у номінативній діяльності мовця, їхнього смислового завдання, мети використання у конкретному висловлюванні (тексті)” [2, с. 29] з урахуванням прагматичних ознак процесу комунікації, його вербальних та невербальних складових.

У межах теорії номінації розглядаються загальні питання номінаційної діяльності мови, закономірності різноманітних способів номінації, розширюється коло дослідження засобів з номінаційною функцією. Номінація, за визначенням В. Г. Гака, є „процес та результат найменування, при якому мовні елементи співвідносяться з об'єктами, які вони позначають” [3, с. 317].

Розглядаючи мову як цілеспрямований засіб, В. Г. Гак стверджує, що кожний мовний елемент має свою основну функцію, для здійснення якої він був створений і, відповідно, для вираження кожної функції у мові існує основний засіб. Цю основну функцію Є. Курилович також називає первинною; вона властива мовному елементові як елементові системи [4, с. 238]. Форму, яка використовується у своїй первинній функції для позначення певного об'єкта за певних умов, кваліфікуємо як первинну, або пряму номінацію. Однак, внаслідок мовної асиметрії та сама форма може вживатись для позначення інших об'єктів. Певний об'єкт, у свою чергу, може отримувати інше найменування. Так виникають „в семасіологічному аспекті вторинні функції, а в ономасіологічному – вторинні чи непрямі номінації” [3, с. 322]. Саме ці вторинні найменування складають об'єкт запропонованого дослідження.

Варіативність номінацій персонажів художнього тексту ґрунтується на можливості по-різному їх іменувати, що є наслідком різноманітних суджень, які можуть бути висловлені щодо одного персонажа. „Потенційна варіативність мовленнєвих номінацій одного об'єкта узгоджується з множинністю предикатів, що обслуговують його в тексті” [1, с. 308]. Значна варіативність, яку спостерігаємо у найменуваннях персонажів художнього тексту, зумовлена їхньою соціальною вагомістю, а також здатністю до багатогранної діяльності.

Тема та композиція трактуються дослідниками як такі, що відносяться до найважливіших категорій тексту: тема проходить через увесь текст, забезпечуючи його цілісність, а спосіб її розгортання є категорією композиції [5, с. 352]. Саме тому особливості реалізації первинних та вторинних найменувань головних дійових осіб на різних рівнях художнього тексту і у різних елементах композиції є плідним для дослідження матеріалом.

Розглянемо систему номінації персонажів оповідання В. С. Моема „Творчий поштовх” (*“The Creative Impulse”*), у якому йдеться про найнеймовірніший спосіб для митця змінити своє творче кредо. Головна героїня твору місіс Альберт Форестер вважає себе представницею інтелігенції, тому живе „виключно у своєму світі» (*‘We who belong to the intelligentsia,’ she said, ‘are apt to live in a world too exclusively our own*), а у своєму чоловікові вбачає лише пересічну людину (*Albert was known in her immediate circle as The Man in the Street*).

Слід зазначити, що номінації місіс Форрестер, головної героїні, небагатослівні, обмежені та пов'язані переважно з характеристикою її як письменниці. Наприклад:

Mrs Albert Forrester was a woman of authoritative presence [8, p. 351].

Один із поціновувачів її таланту вважає її письменницею вищого гатунку, а інший – майстринею пунктуації (важливою характеристикою стилю місіс Форрестер є її вміння вправно розставляти пунктуаційні знаки, зокрема крапку з комою):

Both in prose and verse you are absolutely first class [8, p. 356];

Mrs Albert Forrester liked him, thinking he had talent, but though he always expressed the keenest admiration for her style (it was indeed he who had named her the mistress of the semicolon), his acerbity was so general that she also somewhat feared him [8, p. 353].

Чоловік місіс Форрестер незмінно звертається до неї, „моя люба”:

'Well, my dear, what have you to say to me?' asked Albert [8, p. 359];

'Do you, my dear? Fancy that' [8, p. 359];

'Nothing will induce me ever to live with you again, my dear,' said Albert in, however, a perfectly friendly fashion [8, p. 359].

Натомість номінації містера Форрестера характеризують його всебічно, щоправда переважно у зневажливому та іронічному тоні:

It was not that Albert was a verbose and aggressive bore; he did not button-hole you with interminable stories or pester you with pointless jokes; he did not crucify you on a platitude or hamstring you with a commonplace; he was just dull. A cipher [8, p. 348];

Albert was, I believe, of average height, but perhaps because you never thought of him except in connection with his wife (of imposing dimensions) you only thought of him as a little man. He was spare and frail and looked older than his age [8, p. 348];

Of course in the City he must boast of the distinguished persons he knew, perhaps there he was a light of learning and letters, an authority on the ideal; it would be perfectly divine to hear what he made of it all [8, p. 350].

Деякі вторинні найменування є такими влучними, як, наприклад, номінація Філателіст, що, за висловом самої місіс Форрестер, ідеально пасують (*fit like a glove*) її чоловікові:

Even Mrs Albert Forrester, when she was in a specially gay humour, would sometimes speak of her husband as The Philatelist. The name really did seem to fit Albert like a glove [8, p. 350].

Місіс Альберт Форестер також характеризує містера Форестера так:

'But like a very well-trained, well-bred, and well-mannered Persian cat,' answered Mrs Forrester severely, thus putting Miss Waterford in her place [8, p. 349].

Особливої виразності цій характеристиці надає повтор лексеми *well* у складі прикметників *well-trained, well-bred, well-mannered*.

Комічний перифраз *my lord and master (=husband)* вживається місіс Форестер з неприхованою іронією:

'What does my lord and master say about it? What is your opinion, Albert?' [8, p. 352].

Номінаційні конструкції, вжиті для характеристики місіс Булфітч, кухарки, з якою вирішив поєднати своє життя містер Форестер, фіксують характерні ознаки її зовнішності, що є важливим для розкриття її образу:

She was a woman of about five-and-forty, with reddish hair and a reddish face, not pretty, but with a good-natured look, and buxom [8, p. 352].

У іншому фрагменті дискурсу спостерігаємо вторинні предикативні найменування, що характеризують професійні вміння місіс Булфітч:

She's a treasure, that woman, a remarkable cook, and she gets better and better every day [8, p. 354].

У наступному прикладі номінація вживається в позиції звертання. У цій номінації адресата мовлення у прямій мові відображається ставлення мовця (містера Форестера) до адресата (місіс Булфітч). Таке звертання (стилістичний засіб оксюморон) дає читачеві натяк на те, що їх об'єднують більше, ніж дружні стосунки:

'We get on very well together, don't we, old girl?' [8, p. 359].

Прірва у стосунках колишнього подружжя стає зрозумілою завдяки протиставленню: місіс Форестер – літературно освічена та артистична особа, а містер Форестер позбавлений цих якостей:

You're a good woman in your way, but you don't suit me. You're literary and I'm not. You're artistic and I'm not' [8, p. 360].

Ефект доказовості цих тверджень посилюється завдяки їх вживанню у складі анафоричних паралельних конструкцій.

Персонажі оповідання постають перед читачем у різних ролях та ситуаціях і розкривають певний аспект свого характеру. Оскільки номінація виступає засобом створення епізодичних портретів цих

персонажів, у тексті з'являються якісно нові номінації тієї самої особи, які подекуди розгортаються в об'ємні конструкції, як, наприклад, у наступних текстових фрагментах, присвячених опису Гаррі Окленда, відданого прихильника таланту місіс Форестер:

But Harry Oakland, the versatile critic, said that Albert was taking it all in; he found it all too, too marvellous, and with his poor, muddled brain he was trying desperately to make head or tail of the wonderful things he heard [8, p. 350];

Harry Oakland was one of Mrs Albert Forrester's staunchest admirers, and had written a brilliant and subtle essay on her style. With his refined and even beautiful features he looked like a San Sebastian who had had an accident with a hair-restorer; for he was uncommonly hirsute. He was a very young man, not thirty, but he had been in turn a dramatic critic, and a critic of fiction, a musical critic, and a critic of painting [8, p. 350].

Неприхована авторська іронія стосовно, зокрема, різнобічності таланту цієї молоді людини, стає особливо відчутною завдяки лексичному повтору, паралелізму та особливому ритму висловлювання.

У наступному прикладі описова конструкція, вжита для номінації агента місіс Форестер Сімонса, розгортається у підрядне речення та сприяє формуванню у читача уяви про нього:

Simmons was her agent; a round-faced man who wore glasses so strong that his eyes behind them looked strange and misshapen [8, p. 353].

Портретне зображення персонажа у наведеному нижче прикладі посилюється його локалізацією у приєднувальній конструкції, внаслідок чого активізується не лише його інформативний, але й емоційно-експресивний зміст. Звичайно, певну роль тут відіграє означення *pallid*.

Miss Warren, the pallid female who had stood for two hours at the tea-table, was walking silently round the room collecting cups that had been left here and there [8, p. 353].

Експресивності вторинному предикативному найменуванню надає виражений прикметником епітет *gnome-like* та іменник *creature* у наступному прикладі:

Oscar Charles was a little, gnome-like creature, young but with the wizened face of a cunning monkey, with gold spectacles, who earned his living in a government office [8, p. 352].

Отже, головна функція вторинної номінації полягає у розкритті сутнісних індивідуальних ознак персонажів, які є суттєви-

ми для розгортання конфлікту оповідання. Вторинна (дискурсна) номінація набуває особливого значення у композиційній будові тексту в аспекті його художньої структури та персонажних характеристик. Первинна та вторинні номінації, функціонуючи в дискурсі, забезпечують його зв'язність, а також образність та точність мовлення і послідовне розкриття базових рис головних персонажів. Вторинні номінації уособлюють смисловий зв'язок на тлі зв'язку зображуваних явищ та на тлі асоціативного зв'язку, наявного у свідомості автора художнього твору.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у можливості вивчення гендерних характеристик вторинних найменувань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н. Д. Номинация и текст / Н. Д. Арутюнова // Языковая номинация. Виды наименований / Под ред. Б. А. Серебrenникова. – М. : Наука, 1977. – С. 304–357.
2. Бацевич Ф. С. Очерки по функциональной лексикологии / Ф. С. Бацевич, Т. А. Космеда. – Львов : Світ, 1997. – 392 с.
3. Гак В. Г. Языковые преобразования / В. Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 768 с.
4. Курилович Е. Заметки о значении слова / Е. Курилович // Очерки по лингвистике. – М. : Изд-во ин. лит-ры, 1962. – С. 237–250.
5. Матвеева Т. В. Функциональные стили в аспекте текстовых категорий / Т. В. Матвеева. – Свердловск : Уральский университет, 1990. – 624 с.
6. Николаева Т. М. От звука к тексту / Т. М. Николаева. – М. : Языки русской культуры, 2000. – 680 с.
7. Степанов Ю. С. Методы и принципы современной лингвистики / Ю. С. Степанов. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 312 с.
8. Maugham W. S. Sixty-Five Short Stories / W. S. Maugham. – London : Heinemann/Octopus, 1988. – 937 p.